

طلاق

نگارش

محمود روح الامینی
پروفیسر، گاہ علوم انسانی و مذاہنات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

طلاق

آیه ۲۲۱ سوره بقره

«وإذا طلقتم النساء فبلغن أجلهن فامسكوهن بمعروف اوسر جوهن بمعروف ولا تمسكوهن ضرراً لتعتدوا ومن يفعل ذلك فقد ظلم نفسه و لا تتخذوا آیات الله هزواً واذكروا نعمت الله عليكم وما انزل عليكم من الكتاب والحكمة يعظكم به واتقوا الله واعلموا ان الله بكل شیء علیم.»

ترجمه - وقتی که زنان را طلاق دادید ومدت آنان سرآمد (در اینجا مقصود نزدیک شدن باتمام است) پس آنها را بخوبی نگاهدارید یا بخوبی از آنها جداشوید و آنها را برای آزار دادن نگاه ندارید تا تجاوز کرده باشید، کسی که این کار را بکند پس همانا بخودستم کرده است و آیات پروردگار را مسخره مپندارید و یاد بیاورید نعمت خدا را بر خودتان و آنچه را که خدا برای شما فرو فرستاده است از کتاب و حکمت خدا شما را بآن پند میدهد و بترسید از خدا و بدانید که خداوند بهر چیزی داناست.

مفردات لازم بشرح : ضرراً - هزواً - يعظكم - واتقوا الله

ضّر - در مقایس اللغة جلد سوم ص ۳۶۰ میگوید برای : ض -
(را مکرراست) سه ریشه است : ۱ - ضد نفع ، هووی زن را که ضگره

میگویند از همین ریشه است .

۲- بمعنی اجتماع شیء است که گوشت ضرع (= پستان) را ضِغْرَه میگویند گوشتی که زیر ابهام جمع میشود ضرة الابهام مینامند .

۳- بمعنی قوت است، قوت نفس را ضریر مینامند .

باید دانست که ضِرار اگرچه مصدر باب مفاعله است لکن معنی آن باضریر یکی است. در صحاح و قاموس هم به این نکته تصریح شده است . در مجمع البحرین از نظر صیغه باب مفاعله صاحب آن خواسته است بگوید اضرار بمعنی جزای بر ضرر است حق آنست که استعمال باب مفاعله برای جزا معهود نیست و ضرر و ضِرار بیک معنی میباشد .

هزوا - در مقایس اللغة جلد ۶ ص ۵۲ برای (ه، ز، ء) يك ریشه بیشتر ذکر نشده و آن هم بمعنی استهزاء و مسخره کردن است .

يعظكم - در مقایس اللغة جلد ۶ ص ۱۲۶ برای کلمه (و، ع، ظ) يك ریشه ذکر کرده و آن عبارتست از یادآوری کردن کار خوب با تخویف و چیزی که موجب رقت قلب شود .

واتقوا الله - در مقایس اللغة جلد ۶ ص ۱۳۱ کلمه (و، ق، ی) را دارای يك ریشه دانسته که عبارت از دفع کردن چیزی از چیزی بوسیله غیر آن است .

از یغمبراكرم روایت میکنند که فرموده است : اتقوا النار ولو بشق ثمره . یعنی خرمارا وقایه بین خود و آتش قرار دهید بعبارت دیگر با دادن صدقه آتش را از خود دور کنید .

این آیه از نظر فقهی بیان میکند که موضوع طلاق و رجوع نباید بمنظور اضرار باشد. مفاد این مطلب در آیه ۲۲۸ سوره بقره «والمطلقات یتربصن بانفسهن ثلاثة...» بیان شده است که ان شاء الله در شماره های آینده نامه آستان قدس شرح داده خواهد شد.

بحرانی در تفسیر برهان (۱) ص ۲۲۴ جلد ۱ پنج روایت بدین شرح

دارد:

۱- ابن بابویه در کتاب من لایحضره الفقیه روایت کرده که مفضل بن صالح میگوید از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام از معنی «ولاتمسکوهن ضراً لتعتدوا» سؤال کردم فرمودند عبارت از اینست که شخصی زن خود را طلاق بدهد تا نزدیک اتقضاء عده بوی رجوع نماید و مجدداً او را طلاق بدهد تا سه مرتبه.

۲- ابن بابویه در جای دیگر از من لایحضره الفقیه میفرماید حسن بن

۱- سید هاشم بحرانی فرزند سلیمان بن اسمعیل بن عبدالجواد بن علی بن سلیمان بن ناصر حسینی بحرانی توبلسی کتکافی عالم، فاضل، مدقق، فقیه، عارف، مفسر، رجالی، محدث، متتبع امامی و در کثرت تتبع تالی مجلسی اش می شمارند و هر یک از تألیفات وی حاکی از مراتب اطلاعاتش بوده و دارای متجاوز از ۷۵ تألیف ارزنده در علوم دینیه میباشد که از آن جمله «البرهان فی تفسیر القرآن» است که در سال ۱۲۹۵ قمری هجری در تهران چاپ شده است بهمین جهت او را علامه البحرین هم میگویند و در سال ۱۱۰۷ یا ۱۱۰۹ هجری قمری وفات یافته و در بخش توبلی که از بخشهای بحرین است مدفون گردید. کتکان هم یکی از دهات آن بخش است.

(نقل از ریحانة الادب)

زیاد از حضرت امام جعفر صادق (ع) روایت کرده است که فرمودند سزاوار نیست شخصی زنش را طلاق دهد و بدون آنکه قصد ادامه زندگی با آن زن داشته باشد رجوع نماید و باز او را طلاق بدهد. ضراری که پروردگار از آن نهی فرموده همین است ولی هر گاه طلاق دهد و بعد رجوع نماید بقصد آنکه وی را نگاه دارد اشکالی نخواهد داشت .

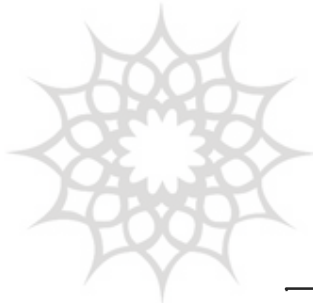
۳- علی بن ابراهیم در تفسیر خود در معنی این آیه شریفه گفته امام فرموده است هر گاه مردی زنی را طلاق دهد اگر نمیخواهد آن زن را نگاه دارد جایز نیست که باز رجوع نماید .

۴- عیاشی از زرارة بن اعین (۲) و حمران بن اعین و محمد بن مسلم از امام محمد باقر و امام جعفر صادق علیهما السلام نقل میکنند که از آن دو بزرگوار از معنی آیه «ولا تمسکوهن...» پرسیدیم فرمودند مقصود اینست که مرد زنش را طلاق بدهد و بگذارد تا نزدیک انقضاء عتده رجوع نماید و باز وی را طلاق دهد و او را مانند دفعه اول و ابگذارد .

۵- در تفسیر عیاشی از حلبی از حضرت امام جعفر صادق (ع) نقل کرده که میگوید معنی این آیه شریفه را از آن بزرگوار سؤال کردم فرمودند منظور اینست که مرد زنش را طلاق بدهد و نزدیک انقضاء عتده بوی رجوع

۲- اعین بر وزن احمد پدر زراره که وی فرزند سنسن (بسر وزن هدهد) شیبانی (بفتح شین) میباشد و چون اعین بنده مردی از بنی شیبان بوده لذا وی را شیبانی میگویند و بعضی که مطلع نیستند خیال میکنند اعین جمع عین است و آنرا اعین (بضم ع) میخوانند .

نماید سپس طلاق دهد و باز رجوع نماید و سه مرتبه این کار را بکند، خداوند از آن نهی فرموده است. و همچنین در باب ۳۴ از ابواب اقسام طلاق کتاب وسائل (۳) مرحوم شیخ سحر عاملی اعلی الله مقامه سه روایت در این مورد ذکر کرده است. و در آخر آن صاحب وسائل مینویسد: و تقدم ما يدل على ذلك وعلى نهى التحريم.

۳- قبل از طبع و انتشار کتاب مستطاب مفتاح الوسائل که سعی و اهتمام دانشمنده محترم آقای دکتر سیدجواد مصطفوی خراسانی استاد دانشکده الهیات و معارف اسلامی مشهد تألیف گردیده برای پیدا کردن این گونه روایات در وسائل الشیعه دچار صرف وقت زیاد و گرفتاری بسیاری بودیم و بعضی مواقع پس از مدتی جستجو معلوم میشد روایت مورد نظر که ابتدا تصور میشد در آن باب درج گردیده در آن باب نبوده و مجدداً میبایستی در باب دیگری جستجو شود و گاه از اوقات ممکن بود که با همه این صرف وقت روایت مزبور بدست نیاید ولی بازحماتی که ایشان متحمل شده اند و امیدواریم بتوانند سایر مجلدات آنرا هم طبع نمایند (زیرا فعلاً فقط یک جلد منتشر شده است) کار مراجعه طالبین را آسان کرده اند و مزید توفیق ایشان را از خداوند متعال مسألت مینمایم.